AANTEKENINGEN OP HAMELBERGS WERKEN

DOOR

W. R. MENKMAN

IV

Vlagge-incident Sint Eustatius. H. beschouwde het excuus voor het beantwoorden van het saluut, afgevuurd door de gearmeerde Amerikaansche brigantijn *Andrea Doria* in 1776 als een uitvlucht van de zijde van den commandeur Joh. de Graaff (Jaarv. IV, Een bladzijde uit de geschiedenis van St. Eustatius); dit lijkt toch niet heelemaal juist.

De commandeur had geen instructies uit Patria betreffende het al dan niet erkennen der vlag van de „rebellen”, welke vlag op de (concurrerende) Deensche eilanden gesalueerd werd; hij was voorzichtig en liet, toen hem uit het fort Oranje om orders gevraagd was, het contrasaluut geven in den vorm eener beleefdheid tegenover een vreemd schip, dat niet den rang had van oorlogsvaartuig eener onafhankelijke mogendheid. Regels voor de honneurs, aan koopvaarders te bewijzen, waren er destijds niet en De Graaff heeft later pertinent ontkend de bedoeling gehad te hebben de Amerikaansche Republiek te erkennen, integendeel, het contrasaluut zou in dat geval immers onvolgende geweest zijn ¹⁾.

Natuurlijk kon de vlag der Unie eerst bij den vrede van Versailles (1783) door Nederland erkend worden; voor de nieuwe republiek zelf echter bestond er reeds een nationale vlag direct na de „declaration of independence” op 4 Juli 1776. De gelegenheid van De Graaff zou allicht nog grooter geweest zijn, wanneer hij geweten had dat Josiah Robinson, de bevelhebber

¹⁾ Zie o.a.: W. D. H. Baron van Asbeck, De Amsterdammer. Weekblad voor Nederland, 8 April 1918; Maandblad „Oost en West” 1940, 55, 88.

van de Andrea Doria, vóór zijn uitzeilen benoemd was in den op 10 October 1776 door het Congress te Philadelphia ingestelden rang van „captain in the Navy” en hij derhalve noch een kaper, noch een koopvaardijman was ¹⁾.

In de Curaçaosche geschiedenis treffen wij af en toe ook iets aan betreffende het salueeren der vlag. Het saluut van den Franschen filibustier Raveneau de Lussan werd in 1685 door het fort aan de Sint Annabaai schot voor schot beantwoord (Jaarv. II, Bijlaag I) en toen het Nederlandsche schip met een nieuwen directeur aan boord in 1738 met negen schoten salueerde, werd er, conform het voorschrift der Compagnie, die blijkbaar zeer op haar uiterlijk prestige gesteld was, met zeven geantwoord (Ned. I, D. 151).

Sint Eustatius en de Amerikaansche revolutie. Het lijkt wel wat naief dat H. den steun welke aan de Amerikanen verleend werd, toeschrijft aan de sympathie der Statianen voor de revolutie (Jaarv. IV, 115); dat er geld te verdienen viel zal wel de voornaamste drijfveer geweest zijn, op een eiland dat van den handel bestaan moest. Men was er daar en elders in WestIndië steeds op uit gelegenhedszaken te doen, wanneer men er de kans toe kreeg.

Dat voor Engeland die steun een zoo voorname aanleiding was voor de oorlogsverklaring van 1780 (Jaarv. IV, 124) staat ook nog te bezien; men had al eenige jaren tevoren de — al dan niet geoorloofde — voorziening der Amerikanen op Sint Eustatius vrijwel onder de knie, door de blokkademaatregelen.

H. beschouwt blijkbaar het afvuren van de laag, alvorens de vlag gestreken werd, aan boord van de kleine *Mars*, (Jaarv. IV, 128) als het resultaat van een door den commandant, Sigismund van Bylandt, gemaakte afspraak met de Engelschen; De Jonge evenwel heeft de verdediging als ernstig bedoeld voorgesteld ²⁾.

Voormalige Nederlandsche vestigingen. H. had het voornemen ook de geschiedenis te schrijven der Nederlanders op die Westindische eilanden welke thans niet meer onder onze souvereiniteit staan en hij noemde speciaal Tobago,

¹⁾ A calendar of John Paul Jones Manuscripts in the Library of Congress, Washington 1903.

²⁾ Gesch. Ned. Zeewezen, zie vroeger.

Sint Kruis en Tortola; het derde deel van zijn groote werk echter is nimmer uitgekomen (Ned. I, 8, 9, 220).

Afzonderlijk heeft H. nog een studie gepubliceerd over onze betrekkingen tot *Tobago* (Jaarv. IV, Tobago), waarbij hij blijkbaar vrijwel uitsluitend van De Rocheforts geschriften gebruik gemaakt heeft ¹⁾. De naam van Jan de Moor wordt door H., in verband met de eerste Zeeuwsche kolonisatie niet genoemd. Dat het eiland bij den vrede van Nijmegen aan Nederland gerestitueerd zou zijn (Jaarv. IV, 61) is een vergissing van H. De afstand van Tobago aan Engeland, bij den vrede van Parijs (Jaarv. IV, 62), kon geschieden niettegenstaande het eiland geen Engelsche verovering was; het was sedert 1748 neutraal ²⁾.

Wat er te vinden was over *Tortola* heb ik indertijd verzameld ³⁾.

Aangaande de voormalige Deensche Antillen, *Sint Thomas*, *Sint Kruis* en *Sint Jan*, welke geen van drieën ooit tot het Nederlandsche koloniale rijk behoord hebben, is Westergaards werk de beste bron, ook wat betreft de Nederlandsche belangen bij die eilanden ⁴⁾. Nederlanders hebben zich overigens ook wel elders gevestigd op eilanden in de Caraïbische Zee onder de souvereiniteit van vreemde naties (Barbados, Saint Domingue, Tortuga). Speciaal *Tortuga*, op de noordkust van het tegenwoordige Haiti, verdient wel vermeld te worden als een der Antillen op wier lotgevallen de onzen veel invloed gehad hebben, al is dit eiland nooit als een Nederlandsch eiland beschouwd.

Dat wij in de zeventiende eeuw een vestiging, zelfs een versterkte vestiging, gehad hebben op *Anguilla*, ten noorden van Sint Maarten, was aan H. wellicht niet bekend ⁵⁾.

Over de eilandjes welke H. noemt de zuidelijke *Aves*, die dus tusschen Bonaire en Los Roques, zou voor zoover na te gaan nimmer Nederlandsch gezag zijn uitgeoefend (Ned. I, 228). Toch is er, na 1724, wel eens sprake geweest van een commandeur der *Aves* en wel in het tijdperk van den Oostenrijkschen Successieoorlog (1741–1748) ⁶⁾. Het noordelijke Aveseiland, dat dus ten westen der doorvaart tusschen Dominica en Guadeloupe, is in 1854 of 1855 bezocht door een Nederlandsch oorlogsschip, in

¹⁾ W. I. Gids, XXI, XXII.

²⁾ W. I. Gids, XXI, 129.

³⁾ W. I. Gids, XX, 178.

⁴⁾ The Danish West Indies, zie vroeger.

⁵⁾ W. I. Gids, XVII, 197.

⁶⁾ De Navorscher, 1918, 385.

verband met de guano-exploitatie aldaar door vreemdelingen ¹⁾. Dat de toewijzing der souvereiniteit aan Venezuela zou berust hebben op een vergissing, d.w.z. een verwisseling met de Aves-eilanden onder de Venezolaansche kust (Ned. I, 229, 230), is natuurlijk geen opvatting waar iets voor te zeggen valt.

Fernão de Noronha (Ned. I, D. 11) zouden wij tegenwoordig geen Westindische eiland meer noemen; het ligt onder de Braziliaansche kust, dicht bij Cabo San Roque en op de oude zeilroute van de Kaapverdische eilanden naar Pernambuco. Jacques L'Hermite liet er in 1624 enkele schepelingen achter, die er de sporen van vroegere bewoning aantroffen en het volgende jaar weder afgehaald werden ²⁾. Onder de regeling van 1629 vroeg de Amsterdammer Michiel Pauw de vrijheden en exemptiën aan om het eilandje als patroon te exploiteeren, waarvan echter niets gekomen is. Als rendez-vous der schepen welke op de Braziliaansche kust ageerden, of van en naar Afrika overliepen, is F. de Noronha door de onzen bezet en versterkt geworden; op den tocht van 1629/1630 werden er nog eens eenige schepelingen achtergelaten, doch de Portugeezen namen hen gevangen en slechtten de Nederlandsche versterking. In 1633 werd er nogmaals een redoute opgeworpen door de onzen, doch daarna zwijgt de geschiedenis over dit eiland ³⁾.

Chili (Ned. I, D. 12) en de andere landen ter westkust van Zuid Amerika zijn lang beschouwd als veel belovend voor de Nederlandsche expansie, wegens de vermeende ontevredenheid der inwoners met het Spaansche bewind. Over den tocht van Hendrik Brouwer (zie Namen van Personen, onder Van Walbeeck) is reeds iets gezegd; korten tijd heeft een inham aan de Chileensche kust den naam *Brouwershaven* gedragen, doch dit alles behoort niet tot de geschiedenis der Nederlanders op de Westindische eilanden ⁴⁾.

K o e r l a n d. De aanwezigheid van een Koerlandsch schip in de Caraibische Zee (Sint Maarten) in 1645 (Ned. II., 13, D. 24) zal wel in verband gestaan hebben met de pogingen van Hertog Jacobus om Tobago te koloniseeren, van 1642/1650; intusschen

¹⁾ Jhr. H. J. L. T. de Vaynes van Brakell, *Zestien Zeereizen*, 296, Amsterdam 1870.

²⁾ Journ. Nass. vloot, zie vroeger.

³⁾ De Laet, *Iaerl. Verh.*, I, II en III, Linsch. Ver. XXIV, XXV, XXVII, 1931, 1932, 1934, zie reg. landen enz.

⁴⁾ W. I. Gids, XXI, 308/309.

is het merkwaardig dat zich in 1689 nog Koerlanders bevonden onder de blanke kolonisten van Sint Eustatius (Ned. II, D. 47). Waarschijnlijk waren dit overgeblevenen van de verschillende mislukte Koerlandsche kolonisatiepogingen op Tobago. H. noemt die Koerlandsche kolonisatie een Duitsche (Jaarv. IV, 17); Koerland was evenwel onder Hertog Jacobus in naam nog een Poolische vazalstaat, de facto echter een onafhankelijk vorstendom ¹⁾.

Reizen Columbus. Dat het op de tweede reis ontdekte eiland *San Martin* ons Sint Maarten zou zijn geweest (Ned. II, 5, D. 3; Jaarv. II, 102) wordt thans niet meer algemeen aangenomen ²⁾.

Columbus zag op zijn derde reis het eerste land (Trinidad) op 31 Juli (1498); men ging aan wal op de uiterste Z.W.-punt van het eiland en stevende daarna de Golf van Paria binnen, om verder westwaarts langs de vaste kust te zeilen ³⁾. De ontdekker kan dus bij die gelegenheid moeilijk Tobago gezien hebben (Jaarv. IV, 15). Galerapunt is de noordoostelijke hoek van Trinidad, Galeotapunt de zuidoostelijke; dit laatste punt kunnen de Spanjaarden in 1498 natuurlijk verkend hebben.

Nederlandsche Geschiedenis Benedenwindsche eilanden. H. maakt een einde aan zijn chronologische geschiedenis met het aftreden van Jan Lixraaven als directeur in 1782 (Ned. I., 191). Later behandelde hij nog de gebeurtenissen op Curaçao in de periode 1796–1804 (Jaarv. I, Een veelbewogen tijdperk).

Mr. B. de Gaay Fortman heeft in dit tijdschrift een verhandeling geschreven over de Curaçaosche geschiedenis gedurende de jaren 1816–1828 en verder bevat de West-Indische Gids vele artikelen van hem en van anderen welke als aanvulling van Hamelbergs *Nederlanders op de West-Indische Eilanden* I kunnen dienen, terwijl P. C. Amelunxen ⁴⁾ tot 1929 gekomen is. In 1934, bij de herdenking der driehonderdjarige vereeniging van Curaçao met Nederland, is getracht een historisch overzicht te

¹⁾ Dr Ernst Seraphim, *Geschichte*, zie vroeger.

²⁾ W. I. Gids, XIV, 76.

³⁾ Zie o.a. Cecil Jane, *Select documents*, tw. ged., derde en vierde reis, zie vroeger.

⁴⁾ De geschiedenis van Curaçao opnieuw verteld, 'Hage 1929.

geven van drie eeuwen Curaçaosche geschiedenis, uit de gedrukte bronnen ¹⁾).

Nederlandsche Geschiedenis Bovenwind-sche eilanden. Hiermede is H. niet verder gekomen dan de eerste jaren der achttiende eeuw; hij had te voren reeds een schets gegeven van de geschiedenis dezer eilanden gedurende het laatst der zeventiende (Jaarv. II) en het een en ander medegedeeld over het verlies van Sint Eustatius in 1781 (Jaarv. IV, Een bladzijde uit de geschiedenis van Sint Eustatius). Prof. Knappert heeft Hamelbergs werk voortgezet en is geëindigd met den vierden Engelschen oorlog ²⁾).

Volgens H. zouden de Spanjaarden in 1639 de onzen van Sint Maarten verdreven en in 1640 het eiland weder opgegeven hebben (Jaarv. II, 110); wij weten nu dat deze jaartallen 1633 en 1648 moeten zijn ³⁾ en H. had ze reeds, op gezag van Dutertre, gecorrigeerd (Ned. II, 14/16). Stuyvesants expeditie van 1644 werd in 1898 door H. nog niet vermeld (Jaarv. II, 111/112), later was hij er niet zeker van of S. er wel bij betrokken geweest was — en zoo ja hoe de afloop geweest was — en vond hij het noodig te betoogen dat er niet van een Portugeesch S. Martin sprake geweest kan zijn (Ned. I, 41; Ned. II, 13). Aangaande den niet geslaagden aanslag van 1644 is ons thans het een en ander bekend ⁴⁾. De aanwezigheid van De Ruyter in 1648, niet 1640 (Jaarv. II, 111), is reeds hiervóór uitvoerig besproken (zie Namen van Personen, onder De Ruyter).

Wat betreft de verdeling van Sint Maarten tusschen Nederlanders en Franschen in 1648 is in dit tijdschrift een oud verhaal gepubliceerd, dat tot de legendarische geschiedenis zou kunnen worden gerekend ⁵⁾.

Het uit Dutertre overgenomen tractaat van 23 Maart 1648 (Ned. II, D. 30/32) was reeds eerder gepubliceerd en verschil van inhoud is er niet (Jaarv. I., Bijl. H.).

Van een andere acte, Sint Maarten betreffende, die van 10 April 1703 (Ned. II, D. 52/53), zegt H. in een noot dat er ook een copie van bestaat in het Fransch; aangezien het eiland zoovele jaren als Fransch gegolden had, zou men eerder geneigd zijn te

¹⁾ Gedenkboek, zie vroeger.

²⁾ Gesch. Ned. Bovenw. Eil., zie vroeger.

³⁾ W. I. Gids, XVII, 198, XVIII, 162.

⁴⁾ W. I. Gids, XVIII, 174/175.

⁵⁾ W. I. Gids, XIII, 163.

denken dat Van Beverhoudt in het Fransch met de inwoners geaccordeerd heeft en dat Doncker een Hollandsche vertaling naar Patria zond.

Aan Hamelbergs onvoltooid gebleven geschiedenis der Nederlanders op de Bovenw. Eilanden is uit den aard der zaak geen lijst van de namen der achtereenvolgende gezagdragers enz. toegevoegd; het werk van Knappert voorziet ook in deze leemte ¹⁾. Overigens bezitten wij nog een opgave der commandeurs van Sint Eustatius, Sint Maarten en Saba van 1742 af en een van Sint Maarten alléén, van 1721 af ²⁾.

Knappert bevestigt dat het inderdaad geen uitgeweken Schotsche Presbyterianen waren die Saba koloniseerden (Jaarv. II, 113), maar Nederlanders en dat deze kolonisatie in 1640 aanving ³⁾.

Bestuur. De gevallen van corruptie welke H. vermeldt (Ned. I, 214) lijken niet zeer duidelijk. Men vraagt zich af welk voordeel er in gelegen kon zijn kinderen op de monsterrollen te doen voorkomen, wanneer men de functies in kwestie door anderen moest laten bekleeden, die men daarvoor uit eigen midelen moest betalen. Een gage van tien gulden in de maand en een rantsoen — meer genoten de mindere militairen niet — konden toch in dit systeem niet in sterke mate tot *nepotisme* verleiden. Misschien was de reden een andere, maar deze ligt dan toch voor mij in het duister.

Wie was de „*equivalenten-gouverneur*” die zoo goed gepast zou hebben in het kader der bewindhebbers van het eind der zeventiende eeuw (Ned. I, 148)?

Bij het onderzoek naar Houtcoopers regeering en administratie (Ned. II, 43) zal wel hebben aangesloten de debiteuren- en crediteurenstaat van 1688 (Jaarv. IV, Extract uyt de Boecken enz.).

Knappert heeft nog gewezen op het verkoopen van een commandeursplaats door de West-Indische Compagnie in 1718, op de benoeming van een oud-soldaat en herbergier tot fiscaal op Sint Eustatius in 1719 en op het weder in dienst nemen van De Mepsche (zie Namen van Personen), die zich op Sint Eustatius misdragen had ⁴⁾.

¹⁾ Gesch. Ned. Bovenw. Eil., zie vroeger.

²⁾ A. H. Bisschop Grevelink, Beschrijving van Sint Eustatius, zie vroeger; J. C. Waymouth, Memories of Saint Martin (Neth. part), zie vroeger.

³⁾ Gesch. Ned. Bovenw. Eil., Inl. par. 3, zie vroeger.

⁴⁾ Gesch. Ned. Bovenw. Eil., hoofdst. II, par. 12, 14, 15.

Titulatuur. Het is volkomen juist dat *sergeant majoor* in de zeventiende eeuw de titel was van een officier der landmacht, hooger in rang dan kapitein (Ned. I, 22, D. 18), maar het is niet duidelijk wat Lambert Cornelisz. Witsen daar mede te maken had. Deze laatste was geen krijgsman, ook al begiftigde Willem III hem in 1673 met het kolonelschap van een regiment voetvolk; voor de actieve functie van majoor in het leger zou hij allicht niet in aanmerking gekomen zijn. Amsterdam benoemde hem in 1676 tot *sergeant majoor* en eerste wachtmeester der stad, titels welke vooral aan de schutterij doen denken ¹⁾).

Isaac Lamont heet in 1701 secretaris van Curaçao (Ned. I, 107) en dat is juist; op een andere plaats echter wordt hij genoemd voormalig *commissaris* van Curaçao (Ned. II, 58) en er is ook sprake van een commissaris der Co op Sint Eustatius (Ned. II, D. 48). Het is mij niet gelukt dien commissaristitel te verklaren. Jacobus Fabritius (Ned. I, D. 82, 83) kan provisioneel commissaris van trein en militie geweest zijn.

H. noemt op talrijke plaatsen den *commissaris* van *train en militie*, later commissaris van *train en vivres* op Curaçao (Ned. I, 71, 79, 80, 130, 153, 154, 177, 191, 214, D., 179, 180, 190, 192, 193, 197, 210) en beschouwt hem als de garnizoenscommandant van het eiland, wat te vreemder is omdat hier en daar de werkelijke commandant der militie in één adem met den commissaris genoemd wordt. Wij zullen in dezen laatste wel een niet-militair ambtenaar der Compagnie te zien hebben, een controleur of betaalmeester; de titel zal wel uit Brazilië overgenomen zijn.

Thimothius Thornhill (Ned. II, 52, 53) komt niet voor in de Engelsche biographische woordenboeken en er is dus niet na te gaan wat voor man hij was; H. geeft hem den titel van *Ridder*, vermoedelijk in vertaling. De Nederlander Sir Peter Courteen werd in onze litteratuur ook wel Ridder Courten genoemd ²⁾).

Krijgswezen. Het is niet altijd gemakkelijk inzicht te verkrijgen in de ligging der oude Curaçaosche fortificaties. Zoo lezen wij b.v. bij Brusse over fort *Schrikkenburg* en de *Bloedbatterij*, als reeds bestaan hebbend in 1673, bij den aanslag van De Baas ³⁾. De kaart van 1748 (Ned. I, 174) en het rapport van den directeur van 1774 (Ned. I, D, 174) helpen ons op weg bij het

¹⁾ Van der Aa, Ned. Biogr. Woordenboek.

²⁾ IJzerman, Corn. Buysero te Bantam, zie vroeger.

³⁾ Curaçao en zijn bewoners, zie vroeger.

zoeken naar deze versterkingen; wij vinden daar echter niet de batterij de *Krommelijn*, door Van Paddenburgh in 1819 genoemd ¹⁾ als vroeger ten Oosten van fort Amsterdam gelegen, toch ook zeer waarschijnlijk een achttiende eeuwsche versterking.

De kaart laat ons zien dat in het midden der achttiende eeuw het *Waterfort* een batterij was, aansluitende bij fort *Amsterdam*; volgens het rapport werd het Waterfort ook *Graaf van Buuren* genoemd, terwijl er ook gesproken werd van het oude Waterfort, achter fort Amsterdam. Op de kaart komt voor een bastion *Oranje*, welke versterking in het rapport genoemd wordt als gelegen aan de N.W.-zijde van den ringmuur der stad.

Fort *Collenburgh* was volgens het rapport de versterking aan de Fuikbaai.

De *Halve Maan*, welke volgens het rapport mede den ingang der Annabaai bestreek en tevens als gevangenis gebruikt werd, vinden wij op de kaart nog niet.

De *ketting*, tot afsluiting der Annabaai (Ned. I, 107, 108, D., 175) was al een heel oud afweermiddel ²⁾.

Een batterij werd door de onzen blijkbaar ook wel *platteform* genoemd (Ned. I, 108), niet kat, maar er was in de achttiende eeuw op Curaçao wel een tot de verdedigingswerken aan den havenmond behoorend bastion dat *De Katte* heette (Ned. I, 174, D. 177, 180) ³⁾.

Courtine was inderdaad een gebruikelijke naam (Ned. I, 174, kaart) voor den ringmuur tusschen twee bastions ⁴⁾.

Stene stucken (Ned. I, D. 97) werd in de zeventiende eeuw wel geschreven in plaats van *steenstukken*, maar dat wil niet zeggen, dat men deze soort kanonnen in modern Nederlandsch steenen stukken mag noemen (Ned. I, 23); de stukken waren natuurlijk niet van steen.

Vergelijkt men de *gages* welke de Compagnie in 1645 aan haar militairen betaalde (Ned. D. 59) met die van honderd dertig jaar later ⁵⁾, dan blijkt dat er intusschen van geen verbetering sprake geweest was. En uit die kleine *gages* moesten de militairen dan nog allerlei eerste behoeften voldoen; de Compagnie hield er aanvankelijk op Curaçao een winkelnering op na, speciaal voor

¹⁾ Beschrijving van het eiland Curaçao en onderhoorigheden, Haarlem 1819.

²⁾ W. I. Gids, XVIII, 172.

³⁾ W. I. Gids, XVII, 204.

⁴⁾ W. I. Gids, XVII, 205.

⁵⁾ W. I. Gids, XV, 52.

de soldaten, die b.v. hun schoenen moesten koopen (Ned. I, D. 66).

Verschillende oude militaire benamingen worden door H. niet verklaard. *Boschieters* (Ned. I, 215, D. 59) waren aanvankelijk, d.w.z. in de dagen toen een grooter of kleiner deel der infanterie met pieken bewapend was, zij die een schietgeweer (haakbus) droegen, niet kanonniërs. Dat men in den aanvang der achttiende eeuw (vijftig jaar later echter komt de naam ook nog voor) onder *adelborst* (Ned. I, 214, 215) verstond een gewoon soldaat-vrijwilliger, lijkt minder juist; alle soldaten waren vrijwilligers. Adelborsten — jongelieden van goeden huize — maakten op het einde der zestiende eeuw de avontuurlijke tochten mede der Nederlandsche vloeten naar andere werelddeelen; vaak waren zij door hun ouders weggezonden, in de hoop dat zij of verbeterd, of in het geheel niet terug zouden komen ¹⁾. Later namen zij in West Indië een plaats in onder de militairen van het garnizoen welke allicht niet veel van die der gewone soldaten zal hebben afgeweken; misschien kan men de adelborsten der achttiende eeuw vergelijken met de „aanbevolen militairen” der negentiende, in de dagen van het Kol. Werfdepot te Harderwijk.

H. gebruikt de uitdrukking *het geweer* wanneer hij bedoelt te spreken van de draagbare vuurwapenen (Ned. II, 48), wat niet geheel juist is. Het geweer (vol geweer) was in de zeventiende en de achttiende eeuw in het algemeen de bewapening van den man (zijdgeweer, onder- en bovengeweer); tegenwoordig spreken wij van de geweren en bedoelen dan de handvuurwapenen.

Aangaande de sterkte van het Curaçaosche *garnizoen* op verschillende tijdstippen is niet al te veel bekend; wij weten echter dat er omstreeks 1670 gewoonlijk 150 tot 180 man lagen ²⁾.

Wanneer H. vertelt dat in 1795 het Curaçaosche garnizoen vrijwillig te hulp kwam bij het dempen van het slavenoproer (Jaarv. III, 127) en dat de garnizoenscommandant later, als teeken van waardeering zijner diensten, een kostbaren eeredegen ten geschenke ontving (a.v. 146), levert hij geen commentaar, terwijl het ons toch van zelf sprekend voorkomt dat bij onlusten de troepen optreden. Destijds echter was het de gewapende burgerij die aangewezen was om de orde te handhaven of te herstellen; het garnizoen diende voor de verdediging tegen den

¹⁾ Tijdschr. Aardrijksk. Gen., 2de serie, 12de dl., 408.

²⁾ Mr S. van Brakel, Eene memorie over den handel der West-Indische Compagnie omstreeks 1670. (Bijdr. en Mededeelingen Hist. Genootschap 1914).

buitenlandschen vijand. In dit bijzondere geval was er ook nog een gevaar aan verbonden, dat de troepen over het eiland verspreid zouden worden, in verband met den buitenlandschen politieken toestand.

Het Geschied-, Land-, Taal- en Volkenk. Genootschap der Ned. Antillen heeft indertijd een reglement gepubliceerd over de Curaçaosche *gewapende burgerij* van 1739 (Jaarv. I, Bijl. F.); er is er ook een bewaard gebleven voor die van Sint Eustatius, van 1776 ¹⁾.

Plaatsnamen Benedenwindsche eilanden. Pater Euwens verkeerde indertijd in twijfel aangaande de beteekenis van het woord *Brandaris* ²⁾. Behalve op Bonaire echter was er ook op Curaçao een brandaris, bij de Oostpunt, dicht bij een andere hoogte en met een batterij versterkt, de *Uijtkeijk* genaamd (Ned. I, D. 177, 178); een tweeden brandaris kende men bij de Caracasbaai (Ned. I, D. 178).

Brandaris is een in Nederland gevormd misschien reeds vóór de zestiende eeuw bestaan hebbend woord, dat vuurbaak beteekende; de Brandaris van Terschelling zou in 1594 gesticht zijn ³⁾.

Dat *de Punt* (de Z.O.-hoek der Annabaai op Curaçao) reeds in 1635 zoo genoemd werd ⁴⁾ had H. wel even mogen vermelden (Ned. I, 121, 122, 167).

Van Leeuwen en *de Admiraal* (Ned. I, D. 178) voor een bocht en een uitstekende punt aan de Z.O.-kust van Curaçao, zijn geen namen welke men thans nog veel zal hooren gebruiken.

Bij Van Grol vinden wij nog den naam *Adicora* voor Klein Curaçao, alsmede eenige andere oude Curaçaosche plaatsnamen ⁵⁾.

Cassarts Gat (Ned. I, 127) lag even boven, d.w.z. even ten O., van de Sint Kruisbaai (Ned. I, D. 178).

Cornetsbaai (Ned. I, 120), *Varsebaai* (dito), *Crabbenbaai* (Ned. I, D. 132) en *de Kloof* (Ned. I, D. 132), komen in de moderne Curaçaosche schoolboeken voor het aardrijkskunde-onderwijs niet meer voor ⁶⁾.

¹⁾ W. I. Gids, XV, 41, 42.

²⁾ Bonairenummer Neerlandia, zie vroeger.

³⁾ Woordenboek der Nederlandsche taal.

⁴⁾ W. I. Gids, XVIII, 47.

⁵⁾ W. I. Gids, XVII, 210.

⁶⁾ Fr. M. Realino, Schoolatlasje, Curaçao 1940.

Plaatsnamen Bovenwindsche Eilanden. H. schrijft stelselmatig *St. Martin* en dat was in zijn tijd de gewoonte; thans gebruiken wij, sprekende over ons deel van het eiland, den Nederlandschen vorm *Sint Maarten* en dat deze ook in de zeventiende eeuw niet onbekend was, blijkt uit een door den auteur zelf gepubliceerd document uit dien tijd (Ned. II, D. 16). Ook in de achttiende eeuw schreef men wel *Sint Maarten* ¹⁾.

Dat *Tumble Down Dick* de volksetymologische verengelsching is van *Dommelingdijk* (Ned. II, 45, 46, 52, 53, kaart van Sint Eustatius t.o. 58), ligt wel zeer voor de hand. Hoe men echter aan laatstgenoemden Nederlandschen (Zeeuwschen?) naam gekomen is, is niet duidelijk ²⁾. Fort Sommelsdijk?

Bottom op Saba wordt door H. niet genoemd; volgens Van Grol heette het plaatsje oorspronkelijk *De Botte* ³⁾.

Aardrijkskunde. Onze onderscheiding van beneden- en bovenwindsche eilanden is overgenomen van de Spanjaarden, die ook thans nog de uitdrukkingen kennen *Islas de sota vento* en *Islas de barlo vento*; in verband met den N.O.-passaat ligt de kuststrook tussehen de Golf van Paria en het schiereiland *Paraguaná* benedenwinds en liggen de eilanden tussehen *Trinidad* en *Porto Rico* bovenwinds. Een moeilijkheid is hierin gelegen, dat de Engelschen de bovenwindsche eilanden verdeelen in *Windward* en *Leeward Islands*, met *Dominica* op de grens; dat deze indeeling echter iets met de belangrijkheid van *Antigua* te maken zou hebben (Jaarv. II, Hist. schets), valt niet wel in te zien. Zeilde men, bij *Dominica* langs, de Caraibische Zee binnen, precies voor den wind af, dan zou er natuurlijk geen loef en geen lij zijn; van Europa komende echter zeilde men eenigszins bij den wind en dan was de bakboordszijde van het schip de loef-, de stuurboordszijde de lijzijde.

Men sprak in de zeventiende eeuw van het eiland *Cayenne* (Ned. I, 102) en ter plaatse is deze naam nog in gebruik, voor een deel van Fransch Guyana. Zoo kende men ook het eiland *Suriname*, het eiland *Canada* enz. Een kustgebied begrensd door twee rivieren en dus aan drie zijden van water omringd, met een onbekend binnenland, noemde men oudtijds een eiland.

H. spreekt af en toe van een *Spaansch* bezit in *Afrika* (Ned. I, 72, 73); de westkust van Afrika was echter Portugeesch — Rio

¹⁾ *Europische Mercurius* 1737, bl. 140.

²⁾ W. I. Gids, XVII, 105.

³⁾ W. I. Gids, XVII, 210.

de Ouro uitgezonderd — en na 1640 oefende de Spaansche Koning natuurlijk over de Portugeesche koloniën geen gezag meer uit. De Portug. eilandjes Fernam do Poo en Anno Bom, in de golf van Guiné, kwamen eerst laat in de achttiende eeuw aan Spanje.

San Domingo, zooals H. schrijft (Ned. I, 24 en later) is een Engelsche vorm; in het Spaansch mag *Santo*, vóór *Domingo* en vóór *Tomás*, niet tot *San* worden afgekort. Het eiland heette bij de Spanjaarden *Española*, de door Columbus gestichte stad aan de *Ozama Santo Domingo*. Toen de Franschen zich op een deel van het eiland genesteld hadden, noemden zij hun gebied aldaar *Saint Domingue*; bij den vrede van Basel (1795) werd hun het geheele Spaansche deel van het eiland, dus ook de hoofdstad, afgestaan. De grootste der twee republieken waarin het eiland thans verdeeld is, heet *La Republica Dominicana*, de hoofdstad nog altijd *Santo Domingo*, ofwel *Ciudad Trujillo*.

H. schrijft twee maal over *La Vela de Coro* (Ned. I, 73, 76), een weinig beteekenend kustplaatsje in Venezuela, maar waar Curaçao veel relaties mede onderhoudt, terwijl uit den tekst duidelijk blijkt dat *Porto Velo* (*Porto Bello*), de eertijds zeer belangrijke haven op de landengte van Panamá, bedoeld wordt.

Esopus Indianen (Ned. I, 43) waren inboorlingen van Noord Amerika, met wie Stuyvesant oorlog voerde; de *Esopus* was eigenlijk een bijrivier van de Hudson, maar een geheele streek, in den tegenwoordigen staat New York, werd zoo genoemd, de onzen hadden er versterkingen en Kiliaen van Rensselaer stichtte er zijn patroonskolonie.

H. gebruikt nogal eens den naam *Sint Kitts* (Ned. II, 8 en elders), zelfs wanneer hij speciaal op het eertijds Fransche deel van het eiland *Sint Christoffel* het oog heeft; de Franschen noemden dat deel natuurlijk *Saint Christophe*.

Dat het vasteland van Venezuela „de Custe van Caragues” zou hebben geheeten, naar het dorp van dien naam (Ned. I, 23), is niet juist. Caracas was de naam van een Indianenstam, wonende in de vallei waarin de tegenwoordige hoofdstad der republiek Venezuela gelegen is. De *Tierras de Caracas* waren rijk en dichtbevolkt; hier werd in 1560 een stad gesticht, *San Francisco*, eenige jaren later een nieuwe, *Santiago de Leon de Carácas*¹⁾. Behalve aan de vallei, de stad en het zeedorp, hebben de Caracas-

¹⁾ Rafael Maria Baralt, *Resumen de la Historia de Venezuela*, Parijs 1841; Fr. Depons, *Viaje a la parte oriental de Tierra Firme*, Caracas, 1930.

indianen ook aan een stuk der kust hun naam gegeven, dan wel Caracas was de naam der vallei en de bewoners werden er naar genoemd ¹⁾).

St. Jan de Lou (Ned. I, D. 12, 13) was natuurlijk San Juan de Ulloa, de voorhaven van Vera Cruz, in Nueva España (Mexico). *St. Thomé de la Guiana* (Ned. I., D. 12) was de stad aan de Orinoco, door de onzen onder Aert Adriaensz van Groenewegen (zie Namen van Personen) uit de sterke vestiging aan de Amacura aangevallen, als représaille tegen de verwoesting van Tobago in 1637 ²⁾. Santo Tomás was reeds in 1586 gesticht.

Antigo (Ned. I, D. 80; Ned. II, 30) was natuurlijk Antigua, *Meeuwis* (Ned. II, D. 37) en *Nieves* (Ned. II, 21) het eiland dat bij de Engelschen Nevis heet, *Mouserrat* (Ned. II, 23) en *Montserrat* (Ned. II, 24) was Montserrat. *Fortola* (Ned. I, D. 79) moet zijn Tortola.

De *Zuytkaey* (Ned. I, D. 76), „omtrent Cuba”, zal wel dezelfde plaats zijn welke in het verhaal van Reinings avonturen genoemd wordt ³⁾. *Wattiname* (Jaarv. III, 62) zal Guantánamo zijn geweest, in het uiterste Oosten van Cuba, *Guaira* (Jaarv. III, 77), het schiereiland Goajira, ten westen van de Golf van Venezuela.

Traison (Ned. I, D. 12) was de Bahia do Traição in Brazilië, door De Laet genoemd; het was inderdaad het eiland *Sint Vincent* (Windward Islands), waar de vloot van Van Walbeeck ververschte (Ned. I, 23), maar er is ook een Cabo S. Vicente op de kust van Brazilië, voor hetzelfde doel door Ioris van Spilbergh bezocht in 1615, op weg naar de Molukken ⁴⁾.

Te *Cul de Sac* (San Domingo), schrijft H. in zijn artikel over Reining (Jaarv. III, 85); de Cul de Sac is een uitgestrekte en vruchtbare vlakte in het tegenwoordige Haiti, in de nabijheid van de hoofdstad Port au Prince.

Dat de Engelschen Sint Eustatius korten tijd *New Dunkerke* noemden (Ned. II, 40, 41, 42) hield wellicht verband met den verkoop van de stad Duinkerken aan Lodewijk XIV in 1662.

Chiara (Ned. II., D. 10) is Ceará, door de onzen in 1637 genomen en in 1643 weder prijsgegeven; thans kennen wij nog

¹⁾ Baralt, Resumen, zie vroeger; Depons, Viaje, zie vroeger.

²⁾ W. I. Gids, XXI, 232.

³⁾ W. I. Gids, XVII, 91, XX, 50.

⁴⁾ Iaerl. Verh., 56.

⁵⁾ Oost ende West-Indische Spieghel, 22, Zutphen MDCXXI.

den staat Ceará in Brazilië, de zeehaven is later Fortaleza genoemd.

Bij gemis van het rapport heeft H. niet veel kunnen zeggen van het onderzoek dat direct in 1634 heeft plaats gehad naar de natuurlijke gesteldheid van Curaçao en Klein Curaçao ¹⁾; de kaart welke hij van De Laet heeft overgenomen (Ned. I, t.o. 30) kan die zijn welke Van Walbeeck aan de XIX deed toekomen. Dat deze kaart betrouwbaar was, blijkt uit hetgeen De Laet zegt aangaande de afmetingen van het *Schottegat*, dat destijds nog het meer van Sta Anna genoemd werd.

H. heeft ons niet verteld welke zoutpan z.i. op 2 Augustus 1634 op Curaçao bezichtigd werd (Ned. I., 27); de naam was volgens De Laet *Santa Barbara*, de ligging een uur gaans „van de Oostkust van 't binnenwater”, H. echter maakt er van: de oostelijke kant van het meer. De auteur van het *Iaerlyck Verhael* kan wel bedoeld hebben: beoosten het Spaansche Water ²⁾.

(*Wordt vervolgd*).

¹⁾ W. I. Gids, XX, 195, 196, 198, 199.

²⁾ W. I. Gids, XX, 209; *Iaerl. Verh.* 434.